

621070". DONORÁCT ULTROS

621070'S MJEJE: 1974.

TART.: SÁLTÁS, VETÉS, AKATA'S

29 lap, 5 rajz

FÖLDRAJZI MUTATÓ: CSAKÁNY

SÁKMUTATÓ: VII, A

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

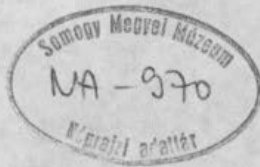

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRKÖRÖS

ÁTVEVETVE AZ EGYSÉGES LTK. 2738-as TETELE ALÓL

III/4/30.

NYELV-ÉRTÉLMELI MÚZSEUM

2738

Pongrácz Vilmos:

SZÁNTÁS , VETÉS , ARATÁS.

Csákány

SZÁNTÁS - VETÉS.

I. Határhasználat.

A nyomásos,fordulós gazdálkodás.

- 1.A község határában lévő összes szántóföldet "mező"-nek nevezték.Osztott határ nem volt.
 - 1/a.Nyomásos gazdálkodásra nem emlékeznek.
 - 1/b.Nincs.
- 2.Ugarra nem emlékeznek.
 - 2/a,b.Nem hallottak róla.
- 3.A műveletlen földterületet parrag-nak mondták.Pm."Parragon hever."
 - 3/a.Talaj összetételénél fogva nagyon silány termőképességű földet 1-2 évig pihentették.
 - 3/b.Nem szerepel.
- 4.A kalászosok learatási utáni földterületet tarlónak mondták.
 - 4/a.A termény behordása után felszántották.
 - 4/b.A tarlón jószágot nem legeltettek.
- 5.A jószág számára szénát kaszáltak a réten. Pm.Megyek a rétre szénafüvet kaszálni.
 - 5/a.A sarju betakarítása után jószágot legeltettek rajta.
 - 5/b.Szentgyörgynaptól sarju behordásig fütiltás volt.
 - 5/c.Nem.
- 6.A jószágot legelőn legeltették.
 - 6/a.Legeltetésre alkalmas bokros,füves terület,ligetes részekkel.
 - 6/b.Nem ismerik.
 - 6/c.Nem szerepel.
- 7.Ismeretlen.
- 8.Ismeretlen.
- 9.A szántóterület tetemes része egy helyen terült el valamelyik gazdáé,erre mondták,hogy tag .
 - 9/a.Igen.Pl."Imre-tag."

10. A község belterületén lévő föld amelyre lakóházat és gazdasági épületeket építettek telek /beltelek/. Teleknek nevezték még a legelőn azt a helyet ahol a jószág delett.
- Pm. Telket vett. A szomszéd telekje nagyobb az enyiménél.
- 10/a. Nem szerepel.
11. A falu belterületén lévő, bekerített területet kert-nek nevezik. Almáskert, veteményeskert. Pm. Ma az almáskertben permetezünk.
- 11/a. Nem szerepel.
- 11/b. Nem voltak. Szántóföld jelölésére nem használták.
12. Két mezei ut között lévő terület dülő.
- 12/a. A dülő két oldalán huzódó keskeny, egy szekér nyomtávu föld-ut dülőut. Pm. Szántóföldem a dülőutig terjed.
13. A földmives tavasztól-őszig a mezőn dolgozott. Ez a szó csak szántóterületet jelentett, a rét és legelő szavakat értelem-szerűen használták. Pm. Megyek a rétre kaszálni. A tehenet kihajtom a legelőre.
- 13/a. Mező jelentésében használták. Pm. A lapiföld végében lévő nyárfámat kitermelem.
- 13/b. Mező az egész szántóhatárt jelentette. A tagban egy gazdának összes szántóbirtoka feküdt. A tag 10 k.h-t jelentett, a telek általában 800-900 n.öl. Természetesen van 1200 n.öl és ennél nagyobb telek is.
14. Irtás. A község keleti határán van az irtási mező. Homokos terület. Hajdan akácerdő volt rajta de kiirtották, hogy termőtalajt nyerjenek. Burgonya termelésre kiváló.
15. Két szomszédos gazda földjét elválasztó barázdányi földsáv mesgye. Ezt az első világháboru után megszüntették mert csak giz-gaz termett rajta s ennek érett magját a szél a művelt területre besodorta. A mesgye helyes vonalát a szántóföldek közé beásott természő vagy facölöp jelezte.
- 15/a, b, c. Ismeretlen.

16.Nem tudnak róla.

16/a.Nincs.

16/b.Aki valamilyen ügyben tünődött,gyanakodott,arra mondták,
hogy nem jutott neki kenderföld vagy dinnyeföld.

17-17/1.A talajnemek népi elnevezései.

17.A helység határában fekete föld nincs.

17/a.Agyagos föld a mező nyugati részén van.

17/b.A község keleti határában az u.n."homokon" homokos a talaj.

17/c,d.Nincs.

17/e.Természetes összetételénél fogva is jó termést adó szántóföldet
televényesnek mondták.

17/f.Elhanyagolt,szerves trágyával is csak mérsékelten javítható
szántóföld.

17/g,h.Nem ismerik.

17/i.Mezőgazdasági termelésre teljesen alkalmatlan földterület.

17/j,k,l.Ismeretlen.

18-18/g.A szántóföldi terület meghatározására szolgáló népi
mértékegységek.

18.Kishold 1200 n.öl,magyar hold 1000 n.öl,kat.hold 1600 n.öl.

18/a,b,c.Ismeretlen.

18/d.Egész hely 16 magyar hold,

18/e.Félhely 8 magyar hold./fél kender föld 200 n.öl./

18/f.Ismeretlen.

18.g.Mérő 56 literes,felöntő 15 literes.

II. A trágyázás.

1. A községben juhtenyésztéssel nem foglalkoztak.
 - 1/a, b, c. Nemleges.
2. Tarlót nem égettek.
 - 2/a, b, c. Nemleges.
3. Zöld trágya.
 - 3/a. Bibort vetettek.
4. Alom.
 - 4/a. Buza és rozsszalmát.
 - 4/b. Almol. pm. Almot viszek a jószágok alá.
5. Gané, trágya. Pm. Az istállóból kihordtam a ganét.
6. Szalmával kevert állati trágyával.
 - 6/a. A szarvasmarha és a ló trágyája melegtrágya, sertés, tyuktrágya hidegtrágya.
 - 6/b. Gyümölcsfák alját hamuval kevert tyuktrágyával szórták be.
 - 6/c. Igen. Tőzeggel vagy szarvasmarha trágyával keverve veteményes kertekben.
7. Trágyaégetés nem volt szokásban.
 - 7/a, b. Nem ismerik.
 - 7/c. Mindkettőt agyaggal keverve padlásterék sározására, tapasztására használták.
 - 7/d. Nem.
 - 7/e. Paradicsom, paprika, káposzta palánták melegágyi nevelésére.
Melegágy nagysága tetszés szerinti. 40 cm. vastag ágyat raknak szarvasmarha és lótrágyából -4 rétegben-rétegenként változó trágya-deszkával körülfogva, hogy az erjedés melege el ne szálljon. A melegágy tetejére kb. 10 cm. vastag termőtalajt tesznek. Főként a második világháború után terjedt el.

C.A trágya kezelése, minősége, kihordása, a földön való szétterítése, a földbe való bekeverése.

8. Kiganéz. Pm. A marhák alól kiganéztam.

8/a. A szarvasmarhák alól leszedett ^{ganét} talicskával vagy sráglával a trágyatelepre szállították. A sráglát két ember vitte. 1 sz. rajz.

9. Tiprat. A marha és a ló a szalmát a ganajjal összetiporja.

10. Tárgytalan.

11. Ganédomb. Pm. A ganédombot eligazítom. /A ganét egyenletesen

12. elrakja./

Udvaron az istálló vagy a pajta végiben.

13. Állás közben a gané beérik.

13/a. Érett gané trágyázásra alkalmas.

14. Szalmás gané.

15. Májas gané.

16/a, b, c. Nem tudnak róla.

16/d. Hideg gané. Csomóba rakva sem fülled /melegszik/ mint a szarvasmarha vagy a ló trágyája.

17. Más elnevezésről nem tudnak.

18. Ganét hord. Pm. Ganét hordok kukorica alá. /Kukorica termelésre kijelölt helyre./

18/a. A ganét tavasszal szokták kihordani rövid szekéren. Rakódáskor vasvillát, üritésnél ganéhúzó kapcsot használnak. 2 sz. rajz.

18/b. Ilyen esetben kazlazzák.

19. Kupuc. Pm. A ganét kupucokba lehuzom. /t. i. a szekérről trágyahordáskor/

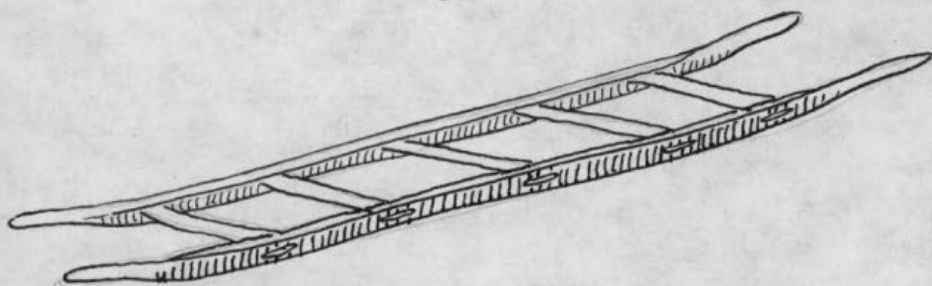
20. A kupucokba rakott ganét vasvillával szétrázzák vagy a földön szétverik.

21. Nem volt szokásban.

22/a, b, c, d. Nem tudnak.

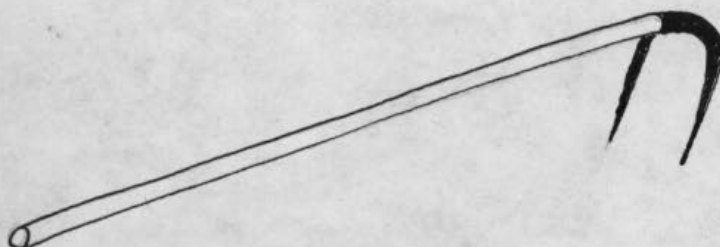
22/e. Hüléses bántalmakat /köszvény, isiász/ friss szarvasmarha trágyával borogatták/.

Srágla

1 pz. raju.

Trágyahuzó Kapocs

2 pz. raju.

III. Az eke és a szántás.

1. Erről nem tudnak.
- 2/a. Rajzon fektüntetve. *3 sz. rajz.*
- 1/b. A XIX. század végén még csak faekékkel dolgoztak. Az első világháború után sokaknak volt félfá-félvas ekéjük. A vas- eke 1946 után általánosan használt lett.
2. Ekelovon, ekecsusztatón: *4 sz. rajz*
3. Eke./Ekét, ekék./ Rajzon részletezve.
- 3/a. Vásárolták.
- 3/b. A vásott laposvasat élezettel kicserélték, a talyiga tengelyét kencével megkenték.
- 3/c. A csoroszlyát és az ekevasat/laposvas/ a kovácmester élezte.
- 3/d. Nádalás. Amikor a laposvas használat közben nagyon elkopik, a kovács megfelelő nagyságu vasat tüzesít, a laposvasat is tüzesíti s a kettőt izzó állapotban összekalapálja. Kétszer-háromszor is tüzesíti és kovácsolja, hogy jól egybeforrjon majd vízbe mártva edzi.
4. Üsztöke. Szántáskor az ekére tapadt földet, gázt, ezzel kottorták le. Az üsztöke villáját a csoroszlya fejbe illesztették, nyelét a keresztvasra /szamárvas/ fektették, így szükség esetén kéznél volt.

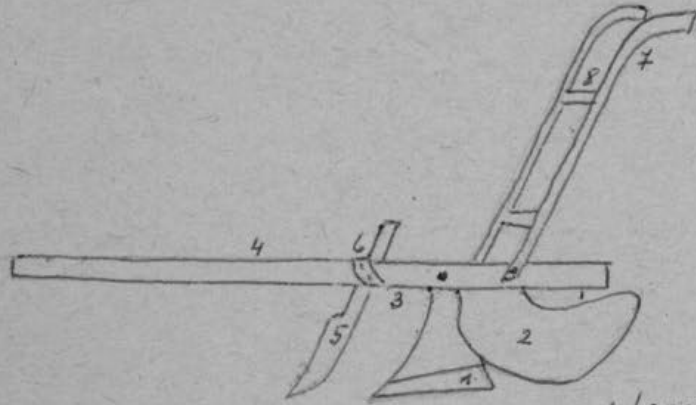
Az eke fogatolásának módja. A ló befogása,

5. A baloldali csás, a jobboldali hajszás. Három lovat szántáskor nem használtak.
6. Ostor. Részei: nyél, telek, ostor, sudár. *5 sz. rajz.*
- 6/a. Telek. Nyelet és az ostort kapcsolja össze.
- 6/b. Nyél.
7. Kötőfék.
- 7/a. Fékfej, fékszár, fékkarika.

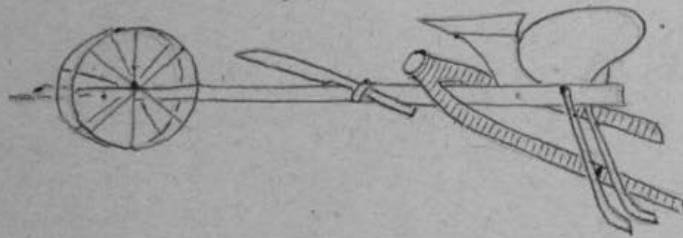
Félfa-félvás eke.

3 sz. rajz.

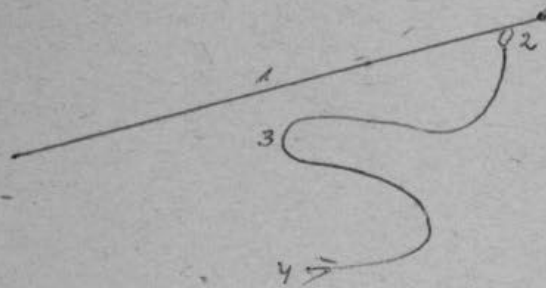
- 1. laposvas v. ekevas
- 2. Kormány
- 3. ekefő v. ekefej
- 4. gerendely
- 5. csoroszlya
- 6. csoroszlyatartó pánt
- 7. ekeszár
- 8. Keresztvas v. számdrvas

Ekecsusztató.

4 sz. rajz.

5 sz. rajz.

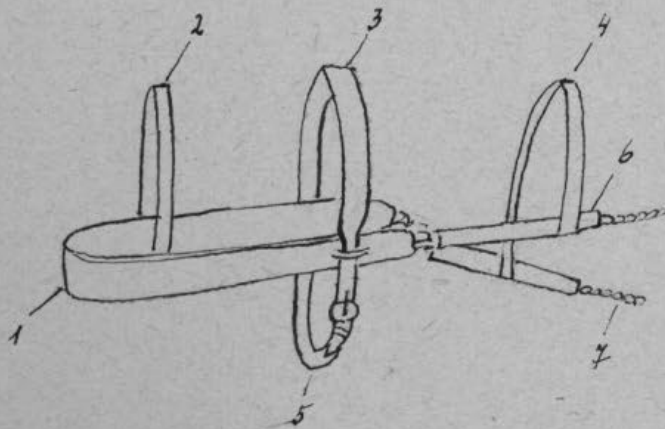

- 1. nyél
- 2. talek
- 3. ostor
- 4. sudár

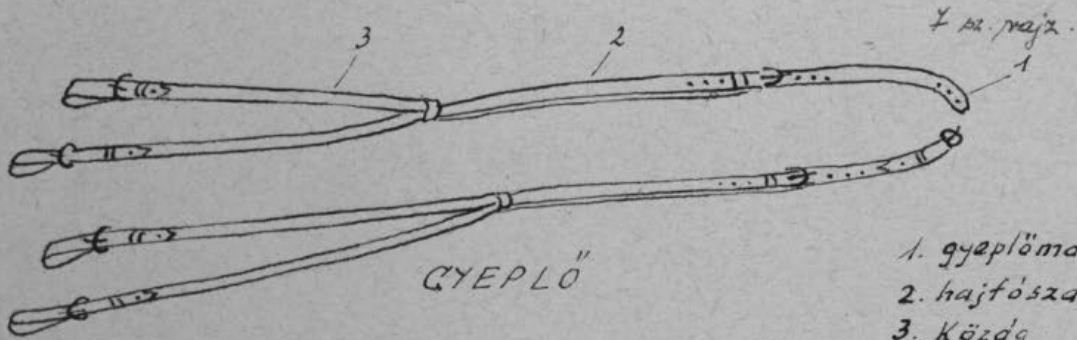
8. Hám.Rajz szerint részletezve. *6 sz. rajz.*
8/b.Nem tudnak róla.
9. Istráng.Pm.Akaszd be az istrángot.
9/a.Ismeretlen.
9/b.Ismeretlen.
10. Gyeplő.Rajz szerint részletezve. *7 sz. rajz*
10/a."Csikók közé dobta a gyeplőt."Munkakerülő emberre mondták,aki semmivel sem törődik.
10/b.Nem használtak.
11. Kantár.Rajz szerint részletezve. *8 sz. rajz.*
11/b.Szántás alkalmával nem csak kukorica mólóskor.
12. Isafa.Rajz szerint részletezve. *9 sz. rajz.*
12/a.Megegyezik.
13. Hámfa.
14. A szekérbe befog,az ekére ráfog.
15. Kifog.Pm. "Az ökröket kifogja vagy a lovakat kifogja."
16. Felszerszámoz,mielőtt a lovakat kivezetné az istálóból.
Felteszi rájuk a hámot,kantárt s ennél fogva a szekérhez vezeti.
16/a.Leszerszámoz.Hámot,kantárt leveszi róluk.
- 17-17/i. Gyü.
- 17/a. Hó-ha.
- 17/b. Tüled.
- 17/c. Hajsz.
- 17/d. Curukk, trusk.
- 17/e. Gyü-te.
- 17/f. Hó lassen.
- 17/g. 17/b,c.
- 17/h. Lábat.
- 17/i. Szaggatott füttyszó.
- 18,18/a,b.Ismeretlen.

HÁM

6 sz. rajz.

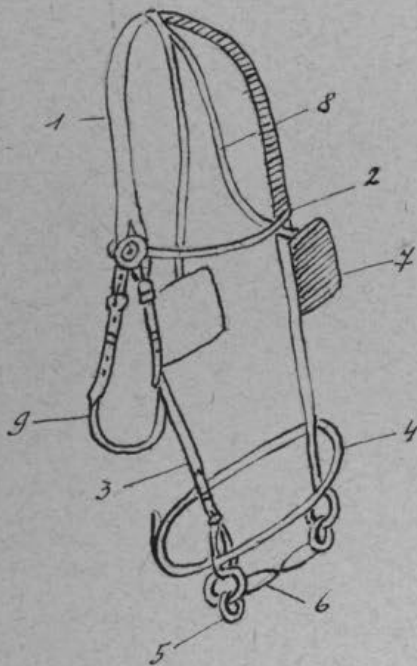
- 1. szüggellő
- 2. mqrszij
- 3. vállszij
- 4. hátszij
- 5. hasló
- 6. hámtáska v. tásmi
- 7. istráng

- 1. gyepplőmarkolat
- 2. hajfőszár
- 3. közdő

KANTÁR

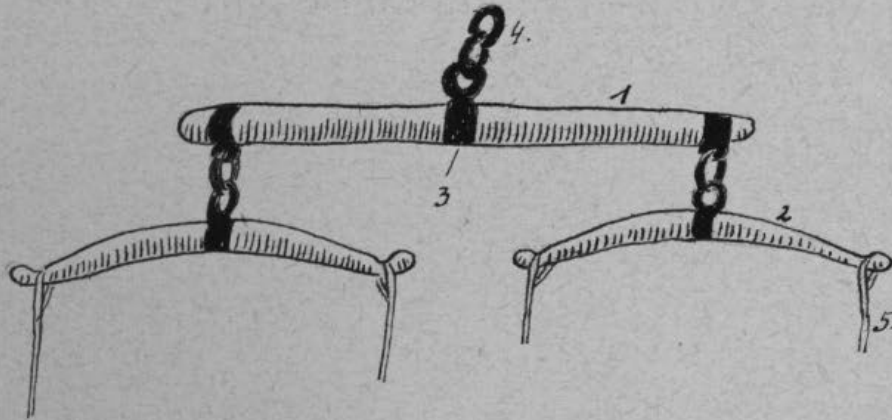
8 sz. rajz.

- 1. tarkószij
- 2. homlokuszij
- 3. pofaszij
- 4. orrzó
- 5. zablakarika
- 6. zablá
- 7. szemellenző
- 8. szemellenző tartó
- 9. állazó

ISAFA

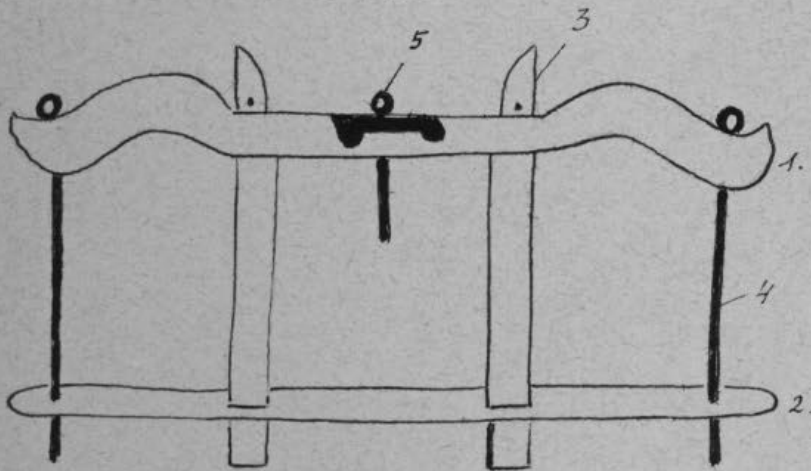
9 sz. rajz.

- 1. isafa
- 2. hámfa
- 3. pont
- 4. kötőlánc
- 5. istráng

JÁROM

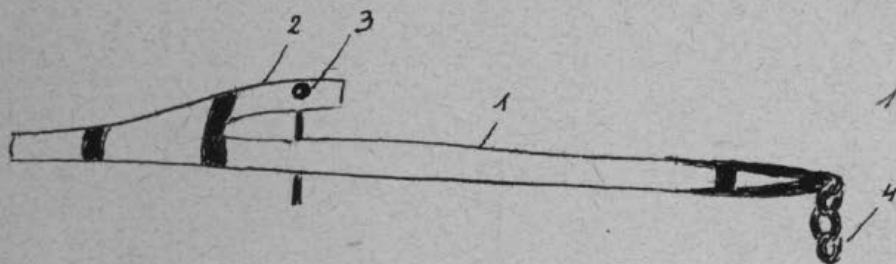
10 sz. rajz.

- 1. felsőjáromfa
- 2. a-fa
- 3. b-fa
- 4. igazság
- 5. rudszeg

TEZSLA

11 sz. rajz.

- 1. rud
- 2. fej
- 3. szeg
- 4. kötőlánc

B. Az ökör befogása.

19. Járom, iga. Mindkettő használatos volt.

19/a. Rajz szerint részletezve. *10 sz. rajz.*

19/b. Nem használtak.

19/c. Igen, vékonyabb kötélből. A gyeplő kétágu. A tehén fejére láncot kötnek, a láncot a fejen és jármon át a kötél végén lévő karikába huzzák majd visszahurkolják. Jobbra tereléskor meghuzza a gyeplő jobb szárát és ostorral a baloldalon lévő tehén oldalára csap és viszont.

21. Hajzás.

22. Csás,

22/a. Az erősebbet jobbról, a gyengébbet balról mert így jobban "felveszik" az indítást.

23. Vezető, nógató.

23/b. Az eke nyomán kell vezetni mindig, hogy a szántás jó legyen. A vezető jobb kézzel megfogja a kötelet, bal kezében rövid bot van. A gazda "csá" szóval indít, a vezető meghuzza a kötelet, a jószágok elindulnak. Ha a hajzás kilép az eke nyomából kötéllel visszahuzza, ha eredménytelen, bottal az ökör orrára üt és úgy huzza.

24. Tézsla.

24/a. Rajz szerint részletezve. *11 sz. rajz.*

24/b. Cságotés tézsla.

26. Ráfog az ekére.

27. Kifog, amikor az ökrökről leveszi az igát.

28. Nem használbak.

29-29 h. Csá.

29. Ha-he.

29/a. Hü-ide.

29/b. Ha-ide.

- 29/c. Hü-vissza./miközben az állat orrát ostorral ütögeti./
29/d. Ne-e...
29/e. Ho-hó...
29/f. 29/a, b.
29/g. No csak...
29/h. Más szavakat nem tudnak.

C. Szántás.

30. Szánt. A gyéren kelt, ritkás lóhert kiszántják, a trágyázott földet alászántják, elszántja a szomszéd földjét, bibort, repcét leszánt./kaszálás után/
30/a. Igen. Amikor az eke nyomán a barázda porhanyósan szétomlik; jól számlik.
31. Ősszel és tavasszal szántanak. Ősszel tarlóbuktatás közvetlen aratás után, majd vetőszántás következik, tavasszal a betrágyázott kukoricaföldet szántják. 1 k. holdat lovakkal 1 nap alatt, tehén vagy ökörrel 2 nap alatt./Ebbe beszámít az etetés és itatás is/
31/a. Nem ismerik.
32. A tarlóbuktatás sikéren történik, épp hogy a tarló a föld alá legyen borítva. Keverő szántást nem végeznek. Vetés alá szántják a tarlóbuktatott földet. Mélyszántást az évi termésű kukorica földön végeznek, hogy a gyökök mélybe kerülve minél előbb elrothadjanak.
Amikor a földmives úgy tapasztalja, hogy meglévő szántóterülete kalászosok termelésére nem elegendő-nem volt biztosítva az évi kenyérgabona szükségkét-rét tulajdonából is felszántott egy darabot. Ezt gyeptörésnek nevezték.
32/a. Ismeretes. Sikéren való szántás, kb. 15-20 cm. mély.
32/b. nincs.

A szántás különféle módjai.

33. Hátbaszántás: a gazda a szántóföld végében a közepe táján indít az ekével, végéhez érve visszafordul és az

előbb szántott barázda mellett halad visszafelé. A két barázda egymásra szántva kissé feldudorodik.

34. Körülszántás: a szántóföld egyik szélén végigmegy az ekével, a másik szélén visszajön s ez ismétlődik addig, amíg szántás végeztével a föld közepén kisebb árokszerűség marad.

34/a. A szántási módot évről-évre változtatják.

34/b. 34/a.

35, 36. Ez a szántás ismeretlen.

37. Barázda.

37/a. Vakbarázda keletkezik ha az eke kiugrik a földből vagy a fel nem szántott földre ráborul a barázda.

37/b. Ez a szó ismeretlen.

37/c. Ez is ismeretlen.

38. Forduló. Pm. Négy fordulót már szántottam.

38/a. Fordul. Pm. A gazda szántás közben többször fordul.

38/b. Egy barázdát fogatok. Fogatás.

38/c. Fogatás.

38/d. Fogat.

39. Ez a szántási mód ismeretlen.

40. Dülő.

40/a. Düllöz. A dülő felszántásának művelete.

40/b. Adás-vétel tárgyában némi alkudozás után megegyeznek; dülőre jutnak.

41. Ez a szántási mód ismeretlen.

41/a, b. Ismeretlen.

42/a-f. Nem volt szokásban.

43. Hont, göröngy.

43/a. Hont.

43/b. Hasáb.

44. Hasábos.

45. Szalonnás.

45/a. Nem ismerik.

46-46/a. Ilyen szokásokról, hiedelmekről nem tudnak.

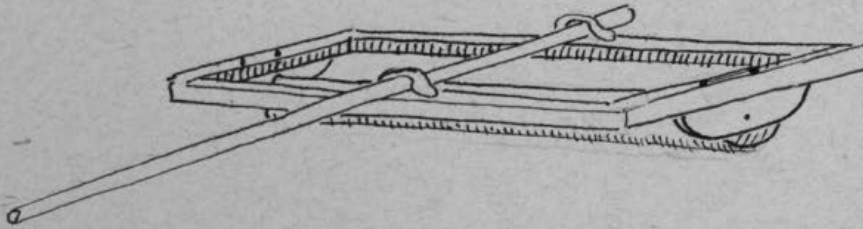
IV. Egyéb talajművelő eszközök: borona, henger.

1. Rögtörés. Kapa vagy fejszefokkal szokták szétverni azokat a száraz rögöket, amelyeket a fogasborona nem birt széttörni.
2. Borona.
 - 2/a. Tövisboronát rétek boronálására szokták használni.
 - 2/b. Fogasboronát szántás után használták. A fagerendelyt a bognár, a vasfogakat a kovács készítette.
 - 2/c. Fagerendely-fafog. Fagerendely-vasfog. Tiszta vas; levélborona.
3. Boronál. Pm. Hontos a szántás, meg kell boronálni.
4. Porhenyős. Pm. Ebbe a porhenyős földbe jól lehet vetni.
5. Henger. Rajz szerint részletezve. *12. sz. rajz.*
 - 5/a. Régóta használják.
 - 5/b. Bognár készítette de ügyes kezű parasztok maguk is elkészítették. Az ehhez alkalmas rönköt saját erdejükből ^{hozták} venni hiányában az Erdőbirtokosságtól vásárolták.
 - 5/c. Sima henger, fogas henger. /Rajz szerint./ *13. sz. rajz.*
6. Csusztatás. A szekéroldalt levették és azzal csusztatták a vetést vagy a pockok által felturt rétet, hogy aratáskor illetve kaszálásakor a talaj egyenletes legyen.

V. Gabonafélék vetése. Boronálás, hengerelés.

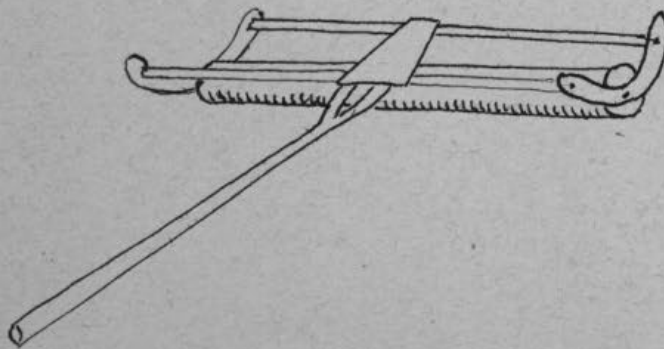
1. Buzát és rozsot ősszel, árpát és zabot tavasszal vetették. Buza előtt frissen trágyázott földbe kukoricát, buza után szokás szerint rozsot vetettek.
2. Vetőmagot lábon nem választottak hanem csépléskor a gazdag szemű, jó fajsúlyú, acélos, érett buzát zsákokban vetőmagnak külön tették és a padlás egyik sarkában tárolták.
 - 2/b. Vetés előtt a vetőmagot átrostálták, csévázták s miután megszáradt zsákokba felmérték és úgy szállították a vetés helyére.

Fahenger.

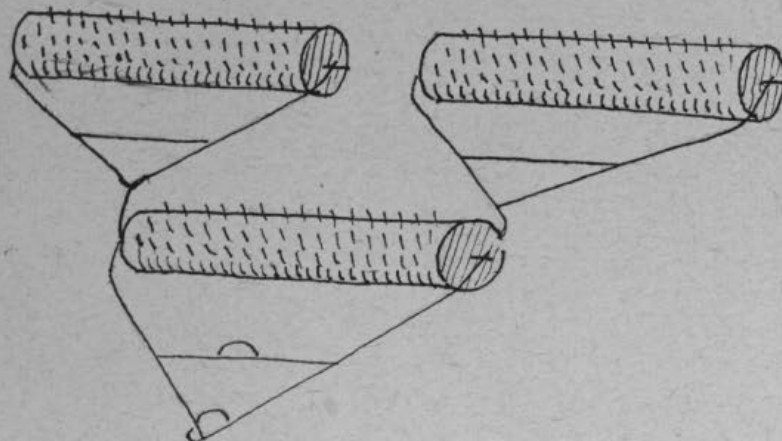
12 sz. rajz

Fahenger.

12 sz. rajz

Három levelű fogashenger.

13 sz. rajz

3. Vet. Pm. A gazda buzát vet.

3/a. Elvet, bevet. - Elvetem a buzát. - Bevetem a félhold földemet.

4. Vetés. Pm. Hál' Istennek befejeztem a vetést.

4/a. Igen.

A kézzel való vetés.

5/a. Felülvetés; felszántott földbe magot vet.

5/b. Alulvetés. Pm. Kukoricát vetek csalamádénak. Ezt szántatlan földre vetik és beszántják.

5/c. A Termelőszövetkezetek megalakulásáig ez a vetésmód használatban volt.

6. A vetés mozzanatainak részletes leírása.

Az abrosz hosszabb felén a két sarkot összekötötték oly módon, hogy nyakba akasztható legyen. A másik két sarkot balkezébe fogta és a kézfejre csavarta, hogy le ne essen. 8-10 kg. szemet öntöttek vetéskor az abroszba, ezzel a föld végére kellett érni.

6/a. Ballal lép, vet, jobb lábat bal mellé húzza, ballal újra lép és vet; féllábra vet.

6/b. Lassu lépésben megy, jobb és ballábra is vet; kétlábra vet.

6/c. Ez a szó ismeretlen.

6/d. Terít.

7. Elő.

7/a. Félelő. Két elő között észlelt hiányosabb vetés pótlása. Nagyokat lépve mindig ballábra vet és előre szórja. Erős szél esetén rövidebbet lép és erősebben szórja.

8. Rávet.

9. A géppel való vetés. A vetőgép szorványos használatára az első világháború után tértek rá. Földreform után sokaknak volt vetőgépe de általánosságról nem lehet szó.
/Kölcsönkérték egymástól/

- 9/a. "Mosonmagyaróvári" és "Kühne" gyártmányuakat.
- 9/b. Szekrény, szórócsövek, emelőkar, kormányrud.
- 9/c. A szekrényt vetőmaggal megtöltik, a szántóföld végében lévő zsákból, aztán az emelőkarral leengedik a szórócsöveket. A gazda a kormányrudat fogva végigmegy a földön, széléhez érve az emelőkarral felemeli/kiemeli/ a szórócsöveket és ráfordul a földre de úgy, hogy a gép hátsó kereke a bevetett részen mindig az első keréknyomban járjon mivel az első kerekek kissé beljebb vannak s így a vetés nem lesz hiányos.
10. Vetés után a gazda boronál.
- 10/a. Boronálás.
11. Lehengerez. Pm. A kukorica vetést lehengereztem.
- 12-12/c. Hiedelmekről nem tudnak.
- 13-14. Nem tudnak.

VI. A vetéstől az aratásig. A vetés gondozása, védeése.

1. Kikel. Pm. A buza szépen kikelt.
2. Vetésekben madárijesztőket nem használtak.
3. A vetést nem legeltették. Vastag hó esetén a lovakat vagy ökröket befogták a szánba s a vetésen megjáratták; törettek.
4. Nem alkalmazták.
5. Füstölték a vetést de kevés eredménnyel.
- 5/a. Kifagy. Pm. Nagy hidegben a vetés kifagy.
6. Ismeretlen.
- 6/a. A tilos gyalogutak elárkolása. Tiltó tábla; tilos az átjárás.
- 6/b. Buzaszentelés. Mise után a pap és a templomi nép zászlók alatt imádkozva és énekelve kimentek a legközelebbi buza-földre. Ott elmondták a mindenszentek litániáját, azután

- megáldotta a mezőt, hogy bő termése legyen. A szertartás végeztével a hivek egy-két szál buzát szakítottak a vetésből mert a szentelt buza nagy éghábrú esetén ablak közé téve elhárítja az elemi csapást.
7. Nem szokták.
 8. Aszatolás. Konkoly, számártövis.
 9. Nem szedték össze, kapafokával a földbe verték.
 10. Fejezés.
 11. Gabonaüszög; csörmölös.
 - 11/a. Védekezés. A vetőmagot rézgálic oldattal csávázták, akkor nem lett üszöges.
 12. Gabonarozsda.
 13. Anyarozs.

Poupravilnos
Wakany 1974.

Élőforrások

1. Ágoston János 67 éves.
2. Bereczk Viktor 84 éves.
3. Darabos János 74 éves.
4. Kelemen Ferencz 73 éves.
5. Lutor Géza 68 éves.

ARATÁS.

A. Előkészületek az aratásra.

I. A kalászosok fajtái. A buza részeinek nevei.

1. Buza.

1/a. Nem használatos.

2. Ilyen kifejezés itt nincs. Buzát csak ősszel vetettek.

2/a. Tavasszal buzát nem vetettek.

2/b. Közöséges magyar buza, diószegi buza és somogyi tar vagy kopasz buza. A mai buzafajták közül a bánkuti, tiszavidéki és bezosztája.

2/d. A földmivesek itteni megfigyelése alapján a közöséges magyar buza az összes buzafajták között legjobban bírja az időjárás viszontagságait és ez adja a legjobb lisztet, a diószegi buza erős szalmájú, nehezebben dől meg, bőven termő de valamivel később érik és a lisztje sem olyan jó mint a magyar buzáé. A somogyi tar vagy csupasz buzának szálkátlan kalászaik vannak, elég bőven termő, erős szalmájú de később érik mint a magyar buza, a lisztje sokkal rosszabb, szétfolyó kenyér és szakadó rétestésztát ad. Fagyra érzékeny.

Ennek valamint az említett buzafajtáknak mélyrétegű, középkötött agyagtalaj szükséges, ezen adja a legnagyobb termést. A bánkuti, tiszavidéki és legujabban a bezosztája homokos agyagon is terem persze kevésbé jó eredménnyel. A bánkuti és tiszavidéki buzafajtákat a csákányi uraságok hozatták és ők ajánlották a helybeli gazdáknak is.

3. Rozs. Nyiri rozs, Hanna rozs, Szent István vagy Jánosnapi bokros rozs.

5. Árpa.

5/a. Őszi árpát nem vetettek mert fagyérzékeny s kedvezőtlen körülmények között teljesen kifagy.

- 5/b. Hanna árpa, sörárpa.
6. Zab.
- 6/a. Zászlós magyar zab, duppai zab, kanadai, szibériai zab.
7. Nem ismerték.
8. Gabona.
- 8/a. Igen.
- 8/b. Nincs.
- 8/c. Igen. Pm. Milyen a mezei jószágod? Általában minden mezőgazdasági élő és holt felszerelést illettek e szóval de főként "lábás jószágokat". /ló, szarvasmarha./
9. Köles. Legjobban terem a homokos, jó erőben lévő talajon de a porhanyósabb agyagtalajon is jól megterem. Friss törésben jól sikerül a köles, ugyszintén a májusban betakaruló korai zöldtakarmánynövények/biborhere, szöszös-bükköny /után is.
- 9/a. Bugás magyar kásaköles.
- 9/b. A vetőmagot vetés előtt csávázni kell mert a porüszög nagy kárt tehet benne. Május közepétől fogva vetjük, -korábban nem jó vetni mert hideg időben lassan növekszik-junius közepéig. Ha száraz időben vetik, gyorsabban kikel ha vetés után meghengerezik s amint a negyedik levele kihajtott meg kell fogasolni. Május közepén vetett kölesx augusztus elején érik. Amint a bugák teteje sárga, lehet vágni. Legjobb vékony kévékbe kötni vagy ha rövid a szalmája apró petrencékbe és úgy szárítjuk. Tűző napon 3-4 nap alatt jól kiszárad, cséplésre alkalmas. Kásaként megfőzve sertés aprólékkal kitűnő, jóllakató étel.
10. Hajdina, pohánka, tatárka. Régebben termelték; közönséges hajdinát és a tatárhajdinát. Csak tarlóba vetették. A homokos földet szereti de agyagtalajon is jól terem. Nedves, kötött agyagot nem kedveli.

Tarlószántás után fogasolni kell. Vetési ideje május közepétől június második feléig. Kikelés után is fogasolni lehet. Amint az alsó magvak elég kemények aratni kell mert ellenkező esetben éppen ezek a legszebb magvak lehullanak. Mivel nehezen szárad, néhány napig renden hagyják, hogy gyorsabban száradjon de ha tarlóba vetették az őszi harmatos éjszakák miatt célszerűbb vékony kékébe kötözni és apró keresztetekbe rakva szárítani. Hajdinaprószát készítettek. Ma már nem termelik.

11. A buza részei.

11/a, b. Neve nincs.

11/c. Kalász. Pm. Kalászba szökött/nőtt/ a buza.

11/d. Szem.

11. e. Toklász

11/f. Kalaháj.

11/g. Szára.

11. h. Szalma, szóma. Alomnak használják.

11/i. Poľva. Agyaggal, szarvasmarha vagy lótrágyával keverve döngölt falu házak tapasztására, simitására használták.

11/j. Nem ismerik.

11/k. Törek.

11/l. Nem ismerik.

12. A kikelőfélben lévő buzának mondják, hogy "kikelt" további folyamata "zsendül" amíg "szárba szökik" majd "virágát hányja" és "szemez". Megszakad a töve /jun. 22-én Vida napon/ és nemsokára lehet aratni.

13. Lábon áll még a buzám, szokták mondani aratáskor a még le nem vágott gabonára.

II. Következtetések és jóslások a termés minőségére.

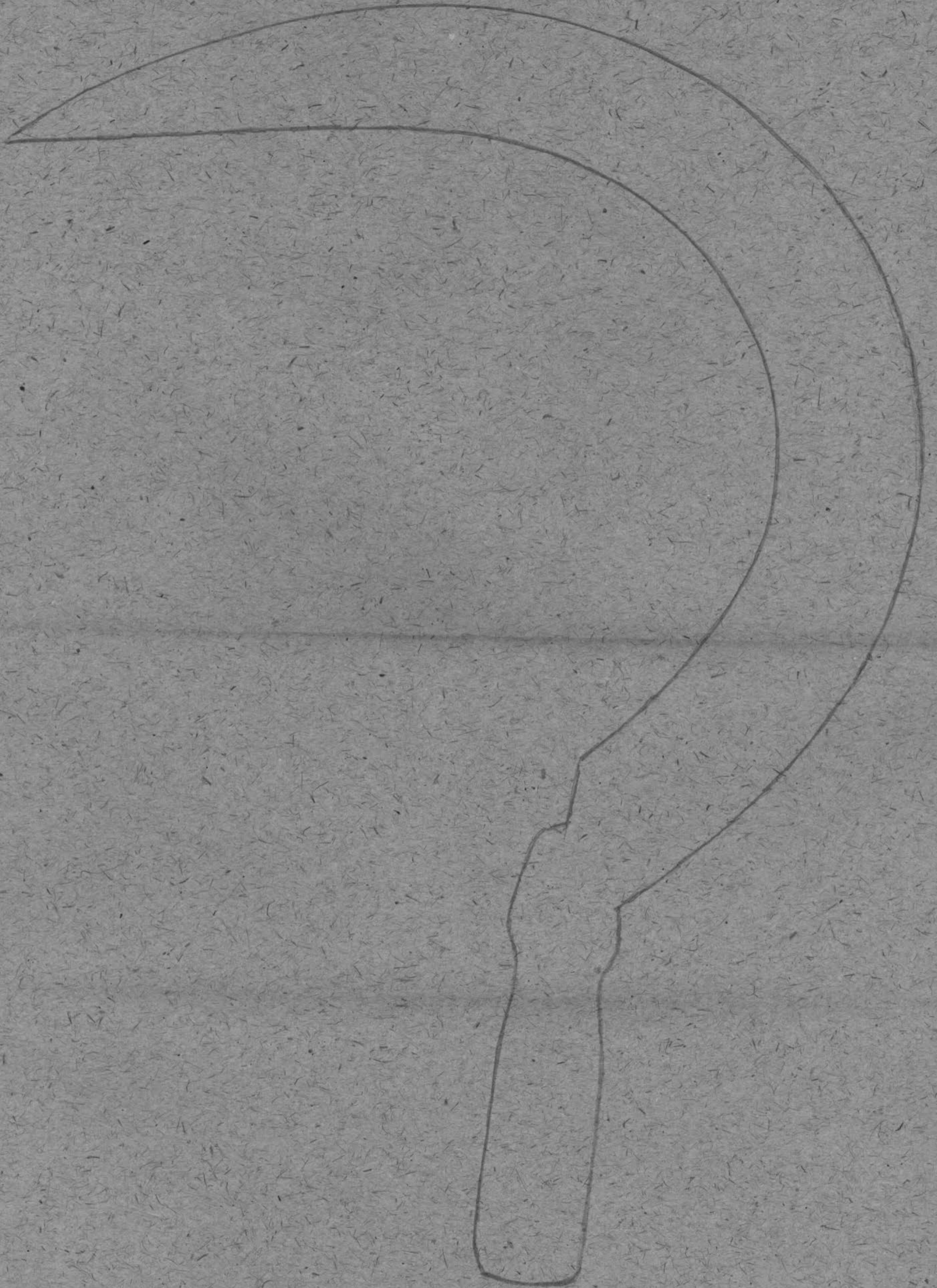
"Ha a szivárvány színeiben sok a piros jó buzatermő és bortermő esztendő lesz."

III. Az aratás megkezdésének időpontja.

1. Aratás. Pm. A búzám megérett az aratásra. A sarlóval és kaszával való aratás között nincs külön népi megnevezés. Szénagyűjtésre nem használják a "takarás" szót.
2. Arat.
3. Általában Péter és Pál napja után kezdték el az aratást.
 - 3/a. Igen. Ezt úgy mondták, hogy "megsajcolja" a termést. /Mérlegeli, vizsgálódik./
 - 3/b. Az aratás közelségének jelölésére nem volt kifejezés.
 - 3/c. Nem emlékeznek.
 - 3/d. A rozs általában egy-két héttel előbb érik mint a buza, így ezzel kell kezdeni az aratást. A buza és árpa együtt érik majdnem /jun. végén, jul. elején/ de az árpával még lehet várni a teljes érésig, tehát a buza aratás következik. A zabot jul. közepén szokták aratni.
4. Sőke a buza. Sárgul.
5. Összeaszalódik.
 - 5/a. Szóhasználat erre nincs.
6. Égett.
7. Pereg.
8. Harmattal kell vágni.
9. Ha a száron vöröses-barna foltok keletkeznek ragyás.
Gazos a buza ha mindenféle gyim-gyom van benne. Ablakos a vetés ha a vetőgép munkája után kisebb foltok mutatkoznak a vetésben.

IV. Felkészülés az aratásra.

1. Nem voltak.
2. A szerszámokat tüzetesen áttekintette, hogy munkára alkalmasak legyenek. Aratásban általában az egész család részt vett s ha még így sem bizonyult elegendőnek a kézierő, a rokonságból hívtak segítséget.

2/a. Kötelet előre nem készítettek.

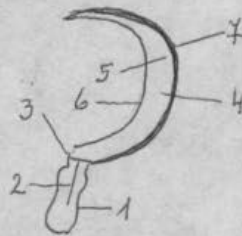
3. Téli sertésvágás alkalmával vendőbe /bődön/ lesütött hust rak el és meleg zsirral felönti. Ehez csak az aratás kezdetén nyulnak hozzá. Tartósított hust nem használtak mivel pácolás és füstölés után eléggé sós maradt, meleg nyárban ilyenek a fogyasztása erős szomjúságot okoz.

B. Az aratás szerszámai és munkamenete.

V. A sarló és a sarlóval való aratás.

1. Aratásra aratósarlót használtak.

1/b. A sarló részei: 1. nyele, 2. szára, 3. csirja, 4. sarlója, 5. lángja, 6. éle, 7. háta.

A pengét marokra fogható nyárfa nyélbe tették oly módon, hogy a kiégetett nyélbe beleverték s a penge felőli végére vasfoglalatot tettek.

1/c. A sarlót Marcaliban a Kopári féle vegyesboltban és Nagykanizsán a piacon vették.

1/d. Nem szokták fogasztatni. Ha elvásott csollánt szedtek vele és kukoricaszár vágására használták.

1/e. A munka pihenőiben lángjával a kérébe nyomták. Télen "nyereg"-re helyezték. A kamrában a gerendára szegezett páros lécre fektették miután kissé bezsirozták.

2. Ismeretlen.

2/a, b, c. Ismeretlen.

3. A sarlóval való aratás így történt:

Az arató lehajolva bal kezével átfogott egy maroknyi gabonát a föld felett és elvágta majd újra markolt hozzá amíg a tenyerébe fért és a sarlót a fejek alá csusztatva az egészet rátette a kötéltre. Ez volt egy marok. Tovább

aratva annyi marok gabonát tett a kötélbe ami megfelelt egy kévének-.A kötél csinálás aratás közben történt,ezt a kötelet tele aratta,azután kezdett más kötélhez.A kévéket szokás szerint naplemente előtt kötötték be és rakták kereszttekbe, addig a napon száradtak.

3/a.A sarlózó a szép egyenesen álló gabonát jobbról-balra aratta,miközben előbbre lépegetett.A dőlt gabonát a dőléssel szembe aratta.

3/b.Keskenyebb földnél egy végtében arattak,szélesebbet két pásztába fogtak.Mikor a csöcsös korszából vizet ittak,egyet szusszantak.Nagyobb pihenés ebéd után volt.

3/c.Kb.10 cm.-nyi tarlót hagytak.

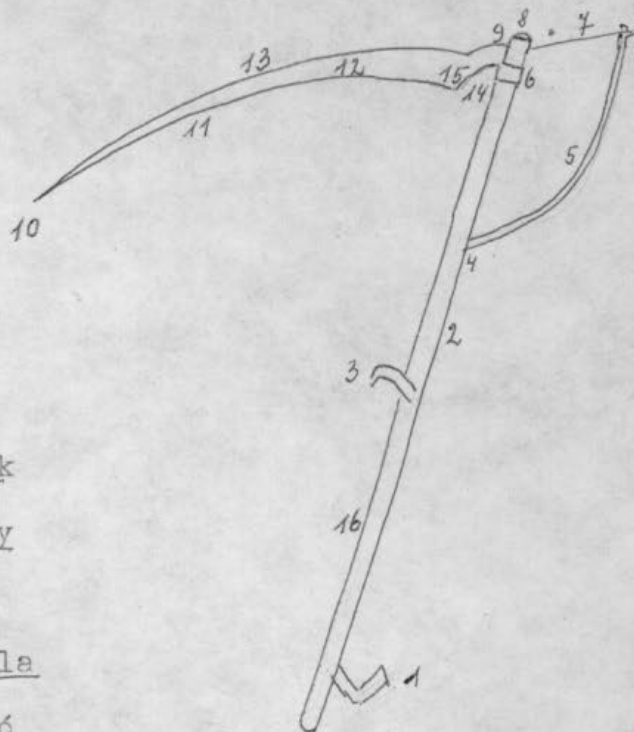
3/d.A nőkkel együtt férfiak is arattak sarlóval,kévékötést azonban csak a férfiak végeztek,a nők viszont segítettek a kereszttek összerakásában.Egy keresztben 18 kéve volt.Egy derékban hajlitott kévét-röjtökkéve-tettek legalól úgy,hogy a fejek felül legyenek,erre soronkint négy kévét helyeztek-négy sorban-,tetejébe fektettek egyet,ez volt a pap.

4.Sarlós aratás 1900 előtt elterjedt volt bár akkor is arattak kaszával olyan gazdák,akiknél kevés volt a családtag.Az első világháboru után általánossá lett a kaszával való aratás bár a nagyon dült gabonát-földönfekvő-csak sarlózni lehetett.Zsuppnak valót külön nem arattak,ellenben a tetőfödésre szükséges mennyiséget-és csak a kalászokat-kézicséppel csépeltek ki,hogy a szalma épen maradjon.

A sarlóval való sarlózás szaporátlan volt,a kaszával való gondos aratásnak sem kellett a tarlót gráblázni./*goreblázni*/

VI. A kasza.

1. Kasza.

1. <u>kiskacs</u>	9. <u>nyak</u>
2. <u>nyél</u>	10. <u>hegy</u>
3. <u>bankó</u>	11. <u>él</u>
4. <u>csapófél</u>	12. <u>tábla</u>
5. <u>takarófa</u>	13. <u>ormó</u>
6. <u>örv</u>	14. <u>nyakló</u>
7. <u>hur</u>	15. <u>sarok</u>
8. <u>szög</u>	16. <u>öle</u>

A kasza fontosabb alkatrészei.

3. Kasza.

3/a. Kissé teknős legyen.

3/b. Vidékünkön a kasza hossza 95 cm.

3/c. Akkurátosan megpengeti; ha szép, tiszta csengésű még megméreti mert a könnyebb a jobb. Lenyomja a hegyére, nem-e öblös. Ha buggyan, nem jó.

3/d. A kaszát vaskereskedésben szerezték be.

3/e. A Szentgothárdi volt a legismertebb de használtak Törökacél, Vulkán, Hangya márkájú kaszákat is.

4. A kasza nyele.

4/a. A kaszanyelet nyárfa és égerfából készítették.

4/c. A bankó kissé ivelt, a kasza öble felé hajlók, hogy jól beilleszkedjék a jobb tenyérbe. A kiskacs a kaszanyél végén van.

4/d. Helybeli faragó emberrel csináltatták.

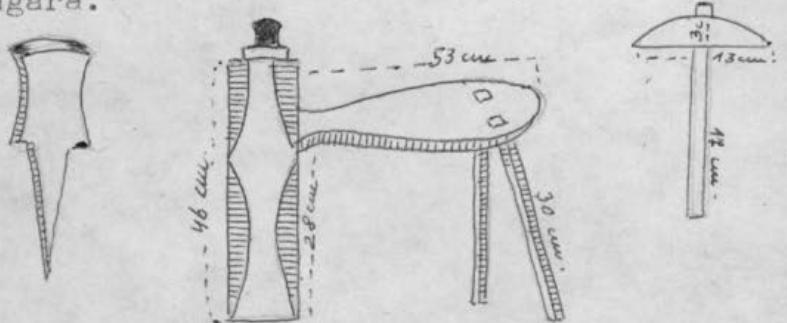
- 5. Kaszaörv.A penge felerősítése a nyélre.A kasza beállítása.
- 5/a.Kulcsos.Az örv és a nyél közé bőr alátétet tesznek,
- 5/b.Vállára teszi a bankót úgy,hogy a kasza előre nézzen.

Bal kezével megmarkolja a kaszát,jobb kezét vízszintesen előre nyújtja a kasza hegye felé.Ha a kinyújtott kéz kisujja eléri a kasza hegyét,jól van beállítva.

- 6. Takarófának nevezték.

VII.A kasza élesítésének eszközei,módjai.

- 1. Kalapáláskor a kaszapengét ülő-re támasztják.
- 1/a.Az üllő tetéje négyszögletes és félgömbölyű.A kalapálószék henger alakú tőkéjét vaskerika fogja össze,hogy az üllő beverésekor el ne hasadjon.A kalapálószéket akácfából készítették,tőke tartó ponkját szépen kifaragták.
- 1/b.Kalapálószéket használtak.Létraszerű állványt nem használtak mert kutyávéra,farakásra helyezték a kaszanyelet amikor a gazdasági udvarban kalapáltak,a réten pedig megfelelő magasságu bokor ágára.

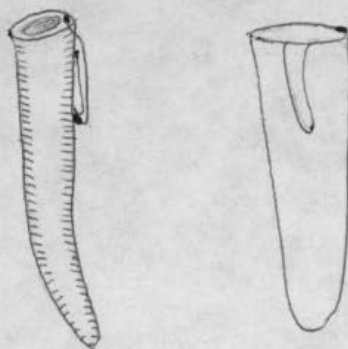
- 2. Kaszaverő kalapács. Pm.Megverem a kaszámát.
- 2/a.A kaszaverő kalapács mindkét vége tompa élben végződik.

Anyaga nem túl kemény vasból van.Sulya 35 dkg.,nyele akácfából készült,hossza 21 cm.

- 2/b.A kaszaverő kalapácsot vaskereskedésben vették de kovácsmesterrel is szoktak csináltatni.
- 3. A kalapálás menetének leírása:

A kalapálószéket leteszi a földre majd a kaszanyelet a kutkávára helyezi és a széket addig helyezgeti, amíg a kasza éle jól fekszik az üllőn aztán leül az ülőkére. Jobb kezét amelyben a kalapács van, könyökben a jobb combjához szorítja, hogy egy helyre üssön. A kalapálást a kasza sarkánál kezdi, a közepétől a kaszasarok a jobb térdén nyugszik. Kaszaverésnél vigyázni kell mert fodra lesz és buggyanik ha rosszul kalapálják.

4. Elvásott. Pm. A kaszát meg kell kalapálni mert elvásott az éle.
5. Megveri a kaszát.
6. Kaszát fen, megfeni.
7. A kasza fenésére fenőkövet használnak. Színre szürke vagy sötétszürke, formája ovális.
- 7/a. A fenőkő fajtái: A községben karburundum követ vagy finomabb karbidum-ot és városi fekete követ használtak. Boltban vásárolták.
- 7/c. Ilyen fenési módot nem ismernek.
8. Tokmány. Szaruból is készítettek, meghagyva természetes alakjában de inkább bádogtokmányt vásároltak a boltban. Bármelyik lukadt ki, faggyuval tömködték be.

9. A kasza fenése.

A kaszás a kaszanyelét végével leteszi a földre, a lába elé és egy keveset balra dűti. Bal kezével megfogja a kaszanyak ormát, a tokmányból kihuzza a vízben álló fenőkövet. A fenés mozdulatai határozottak, biztosak. A fenőkővel a kasza tövén, a kasza hegye felé teszi meg az első huzást majd egy ügyes mozdulattal átnyul a kasza másik oldalára

és ugyancsak a kasza tövén, a kasza hegye felé húzza a fenőkövet. A harmadik huzást az első, a negyediket a második huzás felénél kezdi. Így halad a fenéssel a kasza hegye felé, miközben hüvelyk ujjával 3-4 cm, -t léptet/csusztat a hegye felé/tuloldalón a négy ujját utána viszi. Amikor a kasza hegyétől egy arasznyira ér, jobb kezével átnyul a bal karján és a kasza hegyét is megfeni, egyszer-kétszer majd hirtelen mozdulattal mindkét oldalon végighúzza a fenőkövet, így egyenletes lesz az éle. Fenés közben pengetik a kaszát.

9/a. A gyakorlott kaszás érzi ha nem visz a kasza és azonnal feni.

10. A pajtában durungra akasztják. Nem zsirozzák.

11. Mikor nagyon belevásik a husába/ a sok fenéstől a tábla feléig kopik/tovább már nem használható. Használat közben a tábla megszakad /behasad/ a nyak eltörik. Utóbbi esetben megpántolják.

12. Elhasznált kaszából szerszámot nem készítenek.

VIII. A kaszával való aratás munkamenete.

1. A vágás módja.

1/a. Rendre vág. Pm. Vágtam egy rend búzát.

1/b. Rávág. Ennek könnyebb a munkája és szebb is, nincs sok kuszma benne.

2. Az aratómunka mozdulatai. Az aratás munkamentének leírása.

2/a. A rendrevágás a következőképpen történik:

Jobb kezével a bankót, bal kezével a kiskacsot fogja a kaszás. Jobb lábával előrelépve teszi meg az első vágást. A kaszát jobbra löki, jobb keze kinyújtott, a bal a mell felé behajlitott. A törzs derékből egy kicsit előre dől, közben a törzs negyed fordulatot tesz jobbra, aztán a két kar, derék és jobb láb segítségével végzi a vágást. A kasza a föld felett félkört leírva levágja a gabonát.

Vágás után a törzs félfordulatot tesz balra. A kaszás jobb keze a has elé hajlik, bal keze kinyújtva kissé hátra lendül. A vágás alatt a takaró összegyűjti a levágott gabonát és maga előtt tolja. A vágás végén a kaszás kissé megbillenti a kaszát s a takarófa földre fekteti a gabonát. Ezután a levágott tarlón a kaszát visszalendíti a rend kezdő széléhez s fenti mozdulatokkal az aratás folyamatos.

3. Neve nincs. A kaszapengén nem állítanak hanem a munkamozdulatok változtatásával módosítják a learatandó sáv szélességét.
4. Ismeretlen kifejezések. Az egyfolytában levágott szakaszra mondják: kimentem egy renden vagy kihuztam egy rendet.
5. Ha többen voltak együtt akkor az a kaszás ment az élre aki a legjobban tudott kaszálni de olyan tempót diktált, hogy minden kaszás vele együtt tudjon haladni. Virtusból a legények rákaszáltak egymásra de számításból, szándékosan nem. Azt a tréfát azonban megengedték maguknak a lemaradott kaszással szemben-lelt légyen az idős vagy fiatal-hogy hujjogattak és visszakiabáltak: hu kánya ...hu.../ti. Igyekezzenek mert elviszi őket a kánya ha a csoporttól lemaradnak./
- 7,8. A szélnyomta gabonát mindig szembe kaszálták. A nagyon ledült-földönfekvő-gabonát kaszahegygel fellazították és apró suhintásokkal lecsipkedték.

IX. A levágott buza összeszedése vontatókba, petrencékbe.

1. Csak kérébe kötötték.
- 1/b. A kévekötés és a gabona összerakása közötti különbség a szemvesztésben mutatkozott. Amíg a kérébe kötött

gabonát óvatosan,berögzött munkamozdulattal rakták a szekérre fel és le,addig az összekuszálódott,csomóba rakott gabonát bármily óvatosan is rakták,azért csak törtek a kalászosok s a fel és lerakásnál a szemveszteség elég tetemes volt.

1/c.Változatlan.

2.2/a.Tárgytalan.

2/b. Favillát szekerező árusoktól ritkán vásároltak-.A legtöbb gazda maga készítette mert ha erre alkalmas fa-ágot /villás/ talált,elkészítése nem volt nehéz.

2/c. Nemleges.

3-3/a,b,c.Tárgytalan.

4-4/a,b.Tárgytalan.

X.A levágott gabona összeszedése marokba és kévébe kötése.

1. Marokszedő.

2/a. Sarlós aratásnál vigyáznak arra,hogy a kéve ne legyen se túl nagy se túl kicsi.Egy marok a sarló belső ívét megtölti.Négy ilyen markot tettek egy kévébe.Ha a kötél valamivel kisebb volt és a kévekötözők nem tudták bekötni, akkor vettek ki belőle és áttették a másik kévébe.

2/b. Kaszás aratásnál ha a gabonát rávágják,a marokszedő 6-8 lépésnyire,háttal a kaszásnak rendhez áll.Sarlóját a szálek közepe táján a rend alá csusztatva a marékra hajtott buzacsomót a bal karjára emeli és magához szoritja,aztán uj csomót emel fel és az előbbihez vonja majd a kiterített kötélre helyezi.

2/c. Kaszás aratásnál a gabonát rendre is szokták vágni nem csak akkor ha gazos,hanem ha gazdag /vastag szaru/ és kévébe kötve lassen száradna.Mikor megszáradt a marokszedő sarlóval emeli fel a szálekat s lábafejét alédugva szinte csoszogva göngyölití.Ha gyült egy marékra való a kötélre helyezi.

- 2/d. Különösebb eltérés nincs.
- 3. A marokszedő/gyűjtő/szerszámai.
- 3/a. Sarlón kívül más eszközt nem használtak.
- 3/b. Elvásott sarlóval vágják a kukoricaszárat.
- 3/c. Ilyen eszköz ismeretlen.
- 4. Az összeszedett gabona kisebb egységei.
- 4/a. Marok.Általában négy marok ad egy kévét.
- 4/b. Fogás.Egy mozdulattal lemetszett gabona mennyiség.
- 4/c. Hónalj.
- 4/d. Marok./kaszás aratásnál is/
- 4/e. Ismeretlen.
- 4/f. Hónalj. Négy marékból készítenek egy kévét.A hónalj két marék.
- 5. Kötél.
- 5/a. A kötélnek szánt gabonát kaszálják és mindig a gazdagabb részből készítenek kötelet mert a hordást is ki kell bírnia./fel és lerakódás/
- 5/b. Minden gabonafajtát a belőle készített kötélbe,kivéve a tavaszi árpát ha rövid a szára.Ilyenkor szárított sás kötélbe kötik.
- 5/c. Kötelet ver.
- 6. A kötél készítése kézzel.A kötélfajták.
- 6/a. Csúvart kötél.
- 6/b,c. Ismeretlen.
- 6/d. Nem.
- 6. A kötél készítése kiséppel,alkalmatossággal.
- 7/a. Nem ismeretes.
- 7/b.1,2. Nem ismeretes.
- 7/c. Nemleges.
- 8. Kötelet terít.

9. Kéve.

9/a, 10, 11, 12, 12/a. Ismeretlen.

13. Kévekötés.

13/a. A buzát derékban kötik. A kévekötöző a kéve fölé hajol, bal kézzel megfogja a felőle lévő kötél végét, jobb kezével a tuloldalón lévő és összehuzza. Most bal térdével ráereszkedik, hogy a szálak még jobban nyomuljanak és újra huz egyet a kötél végeken, de csavarszerűen. Kétszer csavarja meg és a még kézben maradt kötél véget bedugja a feszülő kötél alá. Minden gabonafajtát így kötnek kévébe.

XI. A keresztbe rakás előkészületei.

Ezen a vidéken a kévéket kereszttekbe rakják. Egy keresztben 18 kéve van. Aratásban napnyugta előtt csomóznak: a föld közepére sorban és csomóra összehordanak 18 kévét, a férfiak pedig összerakják a kereszttekbe.

1-9. Ismeretlen.

XII. A kereszt és más hosszabb időre szóló kéverakási módok.

1. Rajtökkéve.

2. Váll.

3. Pap.

4. Kereszt.

4/a, 5, 6. Ismeretlen.

6/a. Nincs.

7. Kepe. Hat kereszt egy kepe. Jelentése a részesarató-kepésarató-használatban.

8. Kereszttekbe rak.

8/a. A kereszttrakásnál a kéve fejét a vele ellenkező oldalon fekvő kéve köteléig kell helyezni. A papnak mindig fejjel észak felé kell feküdnie mert itt ez a szél uralkodik. Régebben a rakodás könnyítése végett 3-4 keresztet is szorosan egymás mellé raktak mert hordásnál előnyösebb. Villám-

csapás okozta kár következtében-mind a 4 kereszt elégett-e rakodási módot mellőzték.

XIII.Az elhullott szálak összegyűjtése és a tarló.

1. Gyűjtés.

3. Tarlógrábla.

3. Gereblyélés.

3/a.Naplementekor.

3/b.Serdülő fiuk vagy lányok.

3/d.Az elhullott szálakat kora reggel szokták összegyűjteni.

A gereblyélő maga után húzza a gereblyét úgy,hogy a nyelének a vége vállmagasságban legyen mert így többet tud gyűjteni. Amikor a fogai úgy tele vannak,hogy egy-két szál kezd elmeredni,felemeli a gereblyét,hogy a gyűjtés maradjon le.A gyűjtéseket egy vonalban kell elhagyni.Kévébe akkor kötik amikor a harmat leszáradt róla.

3/e.A gyűjtésből kötelet sodornak /csavarnak/,valamivel hosszabbat mint a rendes kötél és villával belerakják.Kötözése mint a gabona kévéké.Asztagrakáskor nem rakják asztagba hanem külön csomóba és a baromfiakkal etetik fel.

4. Nem tudnak róla.

4/a,b,c,d.Nem tudnak róla.

5. Lefogyott.

C.Munkaszervezet.Munkakörülmények.Szokások.

XIV.Munkaszervezet az aratásnál.

1. Munkaszervezet sarlós aratásnál.

1/a.Arató.Inkább a nők arattak,néha férfiak is különösen olyan paraszti gazdaságban,ahol hiányzott a munkaerő.

1/b.Kéveköttő.A kéveköttést férfiak végezték,3-4 arató után egy kéveköttő férfi dolgozott.

1/c.Az arató kirakta a markot,a kéveköttő a markokat kötélre tette és kévébe kötötte.

2. Munkaszervezés kaszás aratásnál.

2/a.Kaszás.

2/b.Igen. A sarlós:arató,aki kaszál:kaszás.

2/c.14-15 éves korban.18 éves korában már jó kaszás.Ennek különösebb jelentősége nincs.

2/d.Marokszedő.17 éves korban fiu vagy leánygyermek alkalmas marokszedőnek.

2/e.Kötélcsináló.

2/f.Kéveköttő.

2/g.Igen.

3. Elemi munkacsoportok a paraszti gazdaságban.

Meghatározott létszám e tekintetben nem volt.Szükség esetén az egész gabona táblát "fogták";egy kaszás után két marokszedő és egy kéveköttő állt fel.Állandó munkacsoportok nem voltak, kiségités képpen jöttek létre.

3/a.Minden kaszásra jut egy kötélcsináló.

XV.Segítség,részes,summás és napszámosmunka az aratásban.

1/a. Igen. A segítség kérés inkább testvérek között történt ha ugyan abban a községben laktak,ha nem sógor vagy esetleg komáig terjedt.Viszonzása bármilyen gazdasági munkában történhetett,u.n.szorultság esetén.

1/b. Nem volt szokásban.

1/c. A kaláka itt ismeretlen.

2. Summásaratók paraszti gazdaságokban nem dolgoztak csak az uraságoknál.

XVI. Arató munkások az uraságnál.

1. Aratóbanda.

1/a. Az aratóbandának 6 tagja volt: két kaszás, két marokszedő, egy kötélcsináló és egy kéveköttő.

1/b. Nincstelének és szegényparasztok.

1/c. Az urasági aratóbanda helybeli szegényekből és nincstelénekből alakult az urasági gazda megbízásából. Egy-két dolgos család férfi tagja felkereste a gazdát és "eligérkezett" az aratásra. Inkább a rokoni kötelékből igyekeztek a banda létszámát kiegészíteni. Állandó aratóbanda nem volt, évről-évre alakult.

2. Bandagazda. Az aratóbanda tagjai jelölték ki a bandagazdát.

2/a. Az aratóbanda általában azokból a nincstelénekből és szegényparasztokból alakult, akik máskor is napszámra dolgoztak az uraságoknál. Ezeknek bárkivel szemben előnyük volt. Külön juttatásban nem részesültek csak az aratási szerződésben foglaltakat.

3. Ismeretlen szó. Hosszabb időre nem vállaltak munkát.

4. Tárgytalan.

5. Aratási szerződést lemásolni sajnos nem áll módomban mert az uraságok iratai teljesen elkallódtak. A községben ilyen szerződést sem sikerült felkutatnom.

6. Ősziből 12, tavasziból 10-ik kereszt volt az aratóké. A részt az urasági szérü egyik sarkába hordták az uraság fogatával és ott masináltatta el az uraság.

7. A kaszás fogadott marokszedőt, munkabérében megegyeztek.

7/a. Három mázsa buza volt szokásban.

8/a. Aratósztrájkok itt nem voltak.

XVII. Az aratók öltözete.

Fehér ing és bő gatyva, fejükön elnyűtt szalmakalap, lábukon bocskor. A termelőszövetkezetek megalakulása előtt ceig-nadrág, tarka ing, dorco vagy szandál, fejükön kalap. Az asszonyok-lányok vastag fehérvászonnal alsó karjukat bekötötték, ócska kötényt viseltek maguk előtt. Fejükön fehér kendő vagy széles karimájú szalmakalap.

XVIII. Az aratók felszerelése.

1. A kaszával való aratáshoz kasztát, tokmányt, fenőkövet, kalapálószéket, kaszaverő kalapácsot,

2. Marokszedéshez sarlót,

3. A kaparék összegyűjtéséhez gráblát vittek.

2. A szerszámokon kívül egy korsó vizet vittek még magukkal. Mivel csak helyi aratókat szerződtek az uraságok, az ellátás különösebb gondot nem okozott. Frustokot, estebédet otthon ettek mindannyian, délebédet valamelyik családtag vitte ki a mezőre.

3. Tárgytalan, mivel az uraságoknak csak a község határában volt birtokuk.

4. A szegényebb gazdák gyalog mentek a mezőre aratni. A kasztát vállon, pengével lefelé fordítva vitték, a marokszedő a sarlót a vállára akasztotta vagy a kezében vitte.

5. 6-7 kévét csomóba állítottak, ennek árnyékába rakták a felesleges ruhát, pihenés közben a szerszámokat. Vizes korsót még fehér ruhával is letakarták de így sem tudták megvédeni a felmelegedéstől.

XIX. A munkanap beosztása az aratásban. Étkezések, pihenők.

1. Az aratás akár kaszával vagy sarlóval történik, harmatfelszáradása után kezdődik. Nagy hőségben nappal csak 10 óráig dolgoznak és délután 3-4 óra között folytatják, a kiesett munkaidőt éjjel bepótolták ha erre szükség volt.

1/a. Sarlós aratásnál a munka üteme természeténél fogva lassabb volt de úgy a kaszás mint a sarlós aratásnál gondos munkát végeztek mert az évi kenyérről volt szó.

2. Az urasági aratóbandának 6 tagja volt:két kaszás,két marokszedő, egy kötélcsináló és egy kévekötő.Természetesen 3-4 aratóbanda is dolgozott egy buzatáblában,mindenik a kijelölt részen.Az urasági gazda de még a bandagazda sem sürgette az aratókat,dolgoztak azok szakadásig,hogy minél több legyen a rész.

XX.Az aratók étkezései.

1. Délebédet általában kosárban vitték ki az aratóknak.Levesféle- séget cserépedényben,amelyet madzagból kötött hlóba tettek és kézben vitték.

2.Csak délebédet vittek az aratóknak mert a frustok és esetebéd otthon volt.Bableves,borsóleves,krumplis-tokány,kifőtt tészta /mácsik/ mákosan vagy darásan,kelttészta ,kalács,ezek voltak a kiadós ebédek és szükség is volt rá mert bizony nehéz munka volt az aratás.Az ebédet sorba állított kévek árnyékában ették meg vagy ha bokor volt a közelben akkor ott huzódtak meg.

3.Tárgytalan.

4/a.A paraszti gazdaságban csöcsös korsóban /5-6 liter/ vittek vizet,ez délebédig elegendő volt,akkor a legfiatalabb arató gondoskodott a friss ivó vizről.Az urasági aratóbandáknak vizellátásáról az urasági gazda gondoskodott.Naponta kétszer szekérrel vittek vizet nagy kannákban az aratóknak és megtöltöt- ték a korsókat.

4/b.Az aratók csak eszébéd előtt ittak pálinkát,napközben vagy reggel nem mert szomjuságot okoz.Az urasági kepésaratók nem kaptak pálinkát.A pálinka fogyasztás előnyös volt este mert erőt nyertek belőle.

XXI.Az aratók szállása.

Tárgytalan mivel a kepésaratók a községben laktak,saját házaik- ban.

XXII. Az aratás szokásai, hiedelmei.

1. Aratás megkezdése előtt a gazda a föld végénél keresztet vetett és "Jézusom segélj meg" fohászkodással hozzálátott az aratáshoz.
2. Nem.
3. Pénteki napon nem kezdtek az aratáshoz.
4. Nem tudnak róla.
5. Ilyenről nem tudnak.
6. 1 pont szerint.
7. Az első vágást a gazda tette.
8. Ilyenről nem tudnak.
- 9-15. Nem volt szokásban.

Bongárdosvilmos
Isákány 1944 június

Élőforrások:

1. Bereczk Viktor 84 éves.
2. Ágoston János 67 éves.
3. Darabos János 74 éves.
4. Kelemen Ferencz 73 éves.
5. Lutor Géza 68 éves.